

Skolinių vartoseną ir pateikimas *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne: barbekių atvejis*

Daiva Murmulaitytė

Lietuvių kalbos institutas

daminga@takas.lt

Anotacija

Bendrinės lietuvių kalbos žodyne numatoma pateikti dažniau vartojamų skolinių. Vienas iš jų yra naujasis skolinys *barbekiu*. Šis skolinys kol kas nėra įtrauktas į aiškinamuosius lietuvių kalbos žodynus ir kitus leksikografijos šaltinius, išimtį sudaro tik kai kurie tarptautinių žodžių žodynai. Tuo tikslu išnagrinėta semantinė šio skolinio struktūra, vartosenos lietuvių kalboje ypatumai, norminamosios rekomendacijos. Tirtas *barbekiu* ir kai kuriomis reikšmėmis sinonimiškai vartojamo kito skolinio *grilis* pateikimas keliose dešimtyse įvairių kalbų žodynų (tiek spausdintinių, tiek elektroninių), Lietuvių kalbos instituto *Naujųjų skolinių duomenų bazėje*, tyrinėta jo vartoseną internete. Lietuviška *barbekiu* vartoseną rodo kiek kitokią šio žodžio semantinę struktūrą, nei pateikta anglų kalbos žodynuose. Apskritai tyrimo rezultatai leidžia pagrįstai spėti, kad skolinio *barbekiu* semantinė struktūra skirtingose kalbose įvairuoja ir daugiau ar mažiau skiriasi nuo šio žodžio semantinės struktūros anglų kalboje. Apibendrinant tyrimo rezultatus sukurti preliminarūs žodyniniai *barbekiu* ir siūlomų jo pakaitų straipsniai, kurie galėtų būti pateikti *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*. *Barbekiu* straipsnyje be dviejų, į normintojų akiratį patekusių reikšmių būtų pateikiamos ir kitos, dažnesnės, leksemos. Taip pat reikėtų peržiūrėti norminamąsias naujųjų skolinių *barbekiu* ir *grilis* rekomendacijas.

Raktažodžiai: skolinys, norminimas, semantinė žodžio struktūra, žodyninis straipsnis, leksikografija.

Keywords: borrowings, language planning, semantic word structure, dictionary article, lexicography.

Įvadas

Bendrinės lietuvių kalbos žodyne numatoma pateikti dažniau vartojamų skolinių. Vienas iš jų yra naujasis skolinys *barbekiu*. Šis skolinys į aiškinamuosius lietuvių kalbos žodynus ir kitus

leksikografijos šaltinius (DŽ_{6e}, LKŽ_e, MLKŽ, MTŽŽ₁, MTTŽ₃ ir kt., išskyrus TŽŽ, Interleksis) kol kas nėra įtrauktas¹. Norminamuosiuose kalbotyros darbuose (KP(L1) ir kt.), Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ir Lietuvių kalbos instituto konsultacijų bankuose pateikiama jo vartosenos rekomendacijų, tačiau *barbekiū* semantika, reikšmių tarpusavio santykiai ir jų vartosenos dažnumas, kiti vartosenos ypatumai tuo tarpu dar nėra išsamiai tirti. Šį vidutinio vartosenos dažnumo² naujažodį numatyta įtraukti į *Bendrinės lietuvių kalbos žodyną* (toliau – BŽ). Tuo tikslu buvo atliktas nedidelis tyrimas, kurio tikslas – panagrinti naujojo skolinio *barbekiū* semantinę struktūrą, vartosenos lietuvių kalboje ypatumus, norminamąsias rekomendacijas ir pasiūlyti, kaip jį pateikti BŽ. Išstudijuotas šio žodžio ir kai kuriomis reikšmėmis sinonimiškai vartojamo žodžio *grilis* pateikimas kelių kalbų spausdintiniuose ir elektroniniuose žodynuose, Lietuvių kalbos instituto *Naujųjų skolinių duomenų bazėje* (toliau – NSDB)³, pasitelkus paieškos sistemą *Google* tyrinėta jo vartoseną internete (lietuvių ir latvių kalbų tekstuose), taip pat Vytauto Didžiojo universiteto *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne*, domėtasi nagrinėjamojo skolinio ir jo sinonimo *grilis* norminimu, siūlomų pakaitų semantika ir vartoseną. Apibendrinant rezultatus sukurti preliminarūs leksikografiniai *barbekiū* ir norminimo šaltiniuose siūlomų jo pakaitų straipsniai, kurie galėtų būti pateikti BŽ.

1. Semantinė *barbekiū* struktūra

Aiškinantis, ką reiškia naujasis skolinys *barbekiū*, ir tiriant semantinę jo struktūrą, t. y. reikšmes, jų atspalvius, tarpusavio ryšius ir hierarchiją, peržiūrėta keliasdešimt – anglų ir kitų (latvių, rusų, lenkų) kalbų aiškinamųjų ir tarptautinių žodžių bei dvikalbių anglų–lietuvių, anglų–latvių kalbų – žodynų⁴. Šį žodį kol kas pateikia nedaugelis naujesnių žiūrėtų latvių, rusų ar lenkų kalbų žodynų. Tyrinėtuose leksikografijos šaltiniuose (nebūtinai ta pačia eilės tvarka ir skirtingai tarpusavyje susietos) pateikiamos šios *barbekiū* reikšmės (žr. 1 lentelę)⁵:

¹ Rašant šį straipsnį buvo rengiamas naujasis *Tarptautinių žodžių žodynas* (Alma littera, 2013), žodžio *barbekiū* straipsnis jame parengtas pagal šio straipsnio autorės rekomendacijas.

² Remiantis LKI *Naujųjų skolinių duomenų baze*.

³ Daugiau apie *Naujųjų skolinių duomenų bazę* žr. šio žurnalo numerio įvadiniame straipsnyje, Vaicekauskienė 2013.

⁴ Žr. literatūros sąrašą. Tai, kad reikšmių skyrimo principai aiškinamuosiuose ir dvikalbiuose žodynuose skiriasi, šiuo atveju nebuvo esmingai svarbu. Pirmiausia rūpėjo išsiaiškinti lietuviams naujos realijos reikšmę, palyginti, kaip *barbekiū* suvokiamas kitakalbių, tik po to – kaip tai atspindi leksikografinis pateikimas įvairiuose žodynuose (be abejo, turint galvoje, kad skolinių kelias į įvairias kalbas skiriasi, skolinamos skirtingos jų reikšmės, kurios skolinant gali kisti ir t. t.; plg. Vaicekauskienė 2007: 29–30).

⁵ Lentelėje prie žodyno sutrumpinimo nurodomas ir žodžio reikšmės numeris tame žodyne; tada, kai tam tikrame žodyne pateikiama apibrėžtis apima kelias reikšmes, skiriamas kituose žodynuose, ji kartojama, kiekvienu atveju pabraukiant aktualią jos dalį; nuoroda į susijusią apibrėžtį pateikiama laužtiniuose skliaustuose šalia šaltinio sutrumpinimo.

Eil. nr.	Apibendrintas apibrėžties variantas	Žodynuose vartojamos apibrėžtys
1.	metalinės grotelės arba iešmas, ant (tarp) kurių virš žarijų ar kito šilumos šaltinio kepama mėsa, žuvis, daržovės, vaisiai	<ul style="list-style-type: none">• rėmas, ant kurio kepama skerdiena (<i>virš atviros ugnies lauke</i>) [Alkonas 1, DALŽ 1]• metal. grotelės virš žarijų arba kito šilumos šaltinio mėšai, žuviai, daržovėms kepti [Interleksis, TŽŽ]• metāla iesms, uz kura tiek cepti veseli dzīvnieku kautķermeņi (cūkas, liellopa) vai to daļas. [SV 3, TVV 3]• restes (<i>gaļas cepšanai</i>) [ALV 1]• [count] a flat metal frame that is used to cook food over hot coals or an open fire• <i>grill a steak on the barbecue</i> [MWL 1]• a metal frame for cooking food on outdoors [Longman 1]• <u>ruszt do pieczenia</u>; grill [NSJP a)]• ruszt do pieczenia [SJP 1]
1a.	tam tikras prietaisas ppr. mėšai kepti ant žarijų, turintis tokias groteles; kepsninė	<ul style="list-style-type: none">• an often portable fireplace over which meat and fish are roasted [MW 3]• orig., a raised framework for smoking, drying, or broiling meat [W 1]• a portable outdoor grill [W 6]• <u>a metal appliance used for the preparation of food at a barbecue</u>, or a brick fireplace containing such an appliance [NOD]• ruszt do pieczenia; <u>grill</u> [NSJP a)] <p>plg. жаренное на углях <u>в особой печи (барбекю)</u> мясо [NSIS 1]</p>
2.	ant (tarp) metalinių grotelių, ant iešmo ar kepsninėje skirtas kepti ar iškeptas maistas (ppr. kepsniai)	<ul style="list-style-type: none">• iškepta skerdiena [Alkonas 2, DALŽ 2]• ant jų iškeptas kepsnys [Interleksis, TŽŽ; susijusių apibrėžtį žr. 1]• ēdiens, kas cepts ārā uz karstām oglēm; parasti veseli dzīvnieku kautķermeņi (cūkas, liellopa) vai to daļas [SV 1, TVV 1]

- (*uz restēm*) cepta gaļa [ALV 1]
- a) a large animal (as a steer) roasted whole or split over an open fire or a fire in a pit;
- b) barbecued food: *eat barbecue* [MW 2]
- [noncount] chiefly US, informal food that has been cooked on a barbecue : barbecued food
- *She invited us over for some beer and barbecue.* ▪ *He makes a **barbecue sauce** [=a spicy sauce that is usually eaten with barbecued food] that tastes great with chicken.* [MWL 3]
- a hog, steer, etc. broiled or roasted whole over an open fire, sometimes in an open pit [W 2]
- a) any meat broiled over an open fire
- b) any meat prepared and broiled with a barbecue sauce [W 3]
- any meat roasted on a spit over an open fire [NIWCD 2]
- [mass noun] N. Amer. food cooked in such a way [NOD; susijusią apibrėžtį žr. 4]
- жаренное на углях в особой печи (барбекю) мясо [NSIS 1]
- mięso, ryby itp pieczona na takim ruszcie [NSJP b); susijusią apibrėžtį žr. 1]
- przyjęcie na świeżym powietrzu, podczas którego piecze się potrawy na takim ruszcie; też te potrawy [SJP 2; susijusią apibrėžtį žr. 1]
- 3. tam tikras mėsos padažas • rodzaj sosu do mięsa [SJP 3]
- 4. šventė, kurios metu lauke ant grotelių kepama mėsa ir kt. patiekalai • šventė, kurios metu kepama skerdiena; piknikas, kurio metu mėsa kepama ant atviros ugnies [Alkonas 3, DALŽ 3]
- mielasts, svētki, kurā tiek pasniegts uz oglēm cepts ēdiens [SV 1, TVV 1]
- pikniks (*kurā cep gaļu uz restēm*) [ALV 3]
- a social gathering especially in the open air at which barbecued food is eaten [MW 1]
- [count] : an outdoor meal or party at which food is cooked on a barbecue

- *We plan to have a barbecue for the whole family.* — abbr. *BBQ* [MWL 2]
 - [americanism] a party or picnic at which such meat is served [W 4; susijusią apibrėžtį žr. 2]
 - an outdoor feast at which the whole animal carcass is roasted over an open fire and served [NIWCD 1]
 - an outdoor party during which food is cooked and eaten outdoors: *We had a barbecue on the beach* [Longman 2]
 - a meal or gathering at which meat, fish, or other food is cooked out of doors on a rack over an open fire or on a special appliance [NOD]
 - пикник или прием на открытом воздухе, во время которого гостей угощают таким мясом [NSIS 2]
 - przyjęcie ogrodowe, podczas którego piecze się potrawy na takim ruszcie [NSJP c); susijusią apibrėžtį žr. 1]
 - przyjęcie na świeżym powietrzu, podczas którego piecze się potrawy na takim ruszcie; też te potrawy [SJP 2; susijusią apibrėžtį žr. 1]
5. restoranas, kuriame valgiai kepami ant grotelių • a restaurant that specializes in barbecuing [W 5]
- 5a. vieta, skirta patiekalams kepti ant grotelių • a metal appliance used for the preparation of food at a barbecue, or a brick fireplace containing such an appliance [NOD]
6. aikštelė kavos pupelėms džiovinti • aikštelė kavos pupelėms džiovinti [Alkonas 4, DALŽ 4]

1 lentelė. Žodynuose pateikiamos *barbekių* reikšmės

Atliekant tiek semantinius, tiek kitus naujųjų skolinių tyrimus svarbu be išlygų netapatinti leksikografiniuose šaltiniuose (ypač norminamuosiuose) pateikiamų naujųjų skolinių reikšmių, morfologinių formų ir kt. su realiai vartosenoje fiksuojamais semantikos, morfologijos ir kt. dalykais (plg. Vaicekauskienė 2007: 165, 209, 216). Todėl susipažinus, kaip *barbekių* pateikiamas žodynuose,

ne mažiau (jeigu ne daugiau) svarbu pažiūrėti, kokia yra reali jo vartoseną – tiek jau apdorojus faktus duomenų bazėje, tiek tyrinėjant atskirus vartosenos pavyzdžius internete, tekstynuose ir pan.

2. *Barbekiu* LKI Naujųjų skolinių duomenų bazėje

NSDB apie *barbekiu* pateikia šią informaciją:

- kalbos dalis: daiktavardis;
- reikšmės aiškinimas: **1.** metal. grotelės virš žarijų arba kito šilumos šaltinio mėšai, žuviai, daržovėms kepti; ant jų iškeptas kepsnys (*Interleksis*); **2.** barbekiu kepimas;
- vartosenos pavyzdžiai: **1.** *Visada iš anksto įkaitinkite **barbekju**.*⁶ „Respublikos“ priedas „Brigita“ 1999. *Ten niekas savaitgaliais nesėdi namuose, iškylauja. Visur daugybė pavėsinių su **barbekiu**, padangti stalai, krepšiai išrikiuoti.* „Vakarų ekspresas“ 2003. **2.** *Idėja įkurti Nacionalinę grilio ir **barbekiu** asociaciją (NGBA) kilo po 2004 metais įvykusio 1-ojo Lietuvos grilio čempionato.* intern. inf. 2005. ***Barbekiu** čempionatą organizavusios Lietuvos **barbekiu** kepėjų asociacijos (LBKA) duomenimis, dėl geriausio maisto ant žarijų kepimo profesionalo vardo šiemet varžėsi pajėgiausi šalies restoranų šefai.* intern. inf. 2007. *Po jodinėjimo rengiamas **barbekiu** paplūdimyje.* intern. inf. 2007.
- kitos formos: *barbekju*;
- originalo forma: *barbecue, barbeque*;
- kilmė: anglų;
- specialiosios sritys: maistas;
- vartosenos sritys: visuomeninė politinė spauda, specializuota spauda, interneto informacinė dalis;
- grafinis išskyrimas: neišskiriama;
- ortografinė adaptacija: adaptuojama;
- morfologinė adaptacija: neadaptuojama;
- santykinis vartosenos dažnumas: vidutinis.

⁶ Čia ir toliau cituojamų interneto vartosenos pavyzdžių kalba netaisyta. Paieškos sistema *Google* rasti vartosenos pavyzdžiai toliau pateikiami nenurodant jų šaltinių, nes tikslus iliustruojamosios medžiagos fiksavimas pateikiant metriką, skirtingai nei NSDB, nebuvo šio straipsnio tikslas.

Pažymėtina, kad NSDB išskiriama reikšmė 'barbekių kepimas', kurios nepateikia tyrinėti leksikografijos šaltiniai, bet kuri yra bene dažniausia interneto vartosenoje. Tačiau jai priskiriamas vartosenos pavyzdys *Po jodinėjimo rengiamas barbekių paplūdimyje* gali būti ir kitos reikšmės ('šventė, kurios metu lauke ant grotelių kepama mėsa ir kt. patiekalai') iliustracija. Šioje bazėje fiksuotas ir retas aptariamojo naujažodžio vedinys *barbėkinė* 'indas, skirtas gaminti barbekių', pvz.: *Kukai, o kaip kepete? Ta prasme, ar turejote barbėkine, ar ant laužo?* intern. kom. 2007. *Ji vienintelė iš mūsų visų nevaratojo įprasto Čikagos lietuvių slengo - „sikspekas“, „šatas“, „likerinė“, „barbėkinė“, nesidėjo esanti Baracko Obamos biografijos žinovė, nedejavo dėl padidėjusių nekilnojamo turto žemės mokesčių ir nekeikė savaitgalinių grūsčių „Walmart’e“.* intern. inf. 2008. *Mes šiandien visi prie upelio nuejom, MB vienkartinę barbėkine nupirko, desreliu. Labai fainiai pasedejom.* supermama.lt kom. 2008.

3. Vartosena internete ir tekstynuose

Paieškos sistema *Google* rasti *barbekių* vartosenos pavyzdžiai rodo, kad dažniausiai šiuo naujažodžiu lietuvių kalboje pavadinamas maisto, ppr. mėsos, kepimas ant žarijų, naudojant metalines groteles turintį prietaisą, lauke ir būnant draugijoje, pvz.: *Barbėkių sezonas. Dujinis barbėkių grilis su ratukais. Pasauliniame barbėkių čempionate dalyvauja ir lietuviai. Nors barbėkių – smagus užsiėmimas, jis kelia grėsmių mažų vaikų saugumui. Būtų parnešę nors kilogramą barbėkių anglies, seniai šašlykus valgytumėm.* Plg. la.: *Barbėkų vieta. Barbėkų zona. Barbėkų laukums.*

Iš šios reikšmės natūraliai išsirutulioja (žvelgiant ne etimologiniu, o dabartinės skolinio vartosenos lietuvių kalboje aspektu) arba glaudžiai su ja siejasi šventės, vakarėlio, iškylos, kurio(s) metu tokiu būdu ruošiamos vaišės, reikšmė, pvz.: *Barbėkių su draugais. Daugelis mūsų sekmadieninį barbėkių galėtų laikyti sėkmingu jei jo nesugadina sudegusi mėsa ar netikėtai užklupęs lietus.* Kai kurie vartosenos pavyzdžiai liudija, kad šios reikšmės labai susijusios (plg.: *Tam, kad barbėkių vakarėliai nebūtų nuobodūs, atidžiai renkamesi ne tik draugai, bet ir kepsniams skirti prieskoniai, marinatai, padažai, glajai.*). Todėl žodyne antroji reikšmė galėtų būti pateikiama kaip pirmosios atspalvis. Kita vertus, kiti vartosenos pavyzdžiai, plg. latvių (visiškai įmanomą ir lietuvių kalboje) *te mēs piedāvājam organizēt barbėkū, ballītes un citus pasākumus*, leistų kalbėti ir apie 'šventės, vakarėlio' leksemos

savarankiškumą. Dar plg. la.: *Hokeja federācija ielūdz uz barbekjū. Uz barbekjū ņemiet līdz arī ģimenes un draugus!*

Dar viena interneto vartosenos paliudyta reikšmė – tokiam kepinui skirta priemonė, tam tikras prietaisas, kurio pagrindinė dalis yra metalinės grotelės, pvz.: *Tas „grilis“ (barbekiu vadinamas) kone tautiniu atributu tapęs! Metalinis barbekiu degiklis (su dujomis). Puikaus dizaino židinių, barbekiu uždegėjas. Pastaruojū metu ypač paplito barbekiu tipo krosnelės. Viskas pagaliau pavyko (neskaitant nenormaliu instrukciju ir val. laiko trukusio montavimo alia barbekiu ir ugnies židinys viename). Panašius segmentinius lauko ugniakurus ar barbekiu siūlo daugelis Europos uždary ketinių židinių kapsulių gamintojų ir kt.*

Galiausiai *barbekiu* vadinami ir ant grotelių pagaminti patiekalai ar maisto produktai, skirti gaminti tokiu būdu, pvz.: *Į Lietuvos liaudies buities muziejų viliojo barbekiu kvapas. Kepėme barbekiu, tad liko labai daug ryžių. Visi produktai, kurie yra kepami ant anglių – virš grotelių arba ant iešmo – vadinami barbekiu. Eisiu marinuoti mėsa :D kepsim barbekiu;). Plg. la.: *Vistas barbekū. Cūkgašas barbeku. Barbekjū ar rīsiem. Safari pa tuksnesi ar barbekū pusdienām. Atpūta ar lanču-barbekū vienā no vientuļam salam. Lielisks kā aperitīvs, kā arī lieliski pasniegt pie cepta jēra, steika, barbekjū vai siera (apie vyna).**

Iš vartosenos pavyzdžių matyti, kad dažniausia *barbekiu* reikšmė lietuvių kalboje yra veiksmo pavadinimas (tam tikras kepinimas, jo būdas), po to apylygiai dažnai šis žodis vartojamas kepinimo prietaiso ir tokiu būdu paruošto ar ruošti skirto maisto reikšmėmis. Šventės, vakarėlio reikšmė, kur ji aiškiai atsiskiria nuo tam tikro kepinimo (veiksmo) reikšmės), yra rečiausia. Pažymėtina, kad lietuvių kalboje indėnų kilmės per ispanus atėjusi anglybė *barbekiu*, atrodo nėra vartojama pirmine, žiūrint etimologiškai, pačių grotelių (ne viso prietaiso) reikšmė⁷. Lietuvių kalbai nebūdinga restorano, kuriame valgiai gaminami ant grotelių, ar tiesiog vietos, skirtos maistui ruošti tokiu būdu, reikšmė, nors ją turi latviai (pvz.: *Restorāns-barbekū. Klinkera grīda plāksnes pateicoties saviem īpasumiem efektīvi tiek*

⁷ Plg.: ORIGIN mid 17th cent.: from Spanish *barbacoa*, perhaps from Arawak *barbacoa* 'wooden frame on posts'. The original sense was 'wooden framework for sleeping on, or for storing meat or fish to be dried' [NOD 138]; [[AmSp *barbacoa* < Taino, lit. framework of sticks]] 1 orig., a raised framework for smoking, drying, or broiling meat [W 110]; The word *barbecue* came into English via the Spanish, who adopted the term from the Arawak Indians of the Caribbean, to whom the *barbacoa* was a grating of green wood upon which strips of meat were placed to cook or to dry over a slow fire [Britannica].

izmantotās atklātos laukumos, patio, terasēs, barbeķu un t. t.). Tas pats pasakytina dėl lenkų kalbos žodyne pateikiamos reikšmės 'tam tikras mėsos padažas' – jam pavadinti lietuvių kalboje vartojamas ne vienas skolinys *barbekiu*, o žodžių junginys *barbekiu padažas*. Nerasta ir anglų–lietuvių kalbų žodyne pateikiamos reikšmės 'aikštelė kavos pupelėms džiovinti' vartosenos pavyzdžių. Taigi apibendrinant galima pagrįstai spėti, kad lietuvių kalboje *barbekiu* reikšmės pagal dažnumą išsidėsto kitaip nei originalo ir kitose, net giminiškoje latvių, kalbose. Apskritai matyti, kad skolinio *barbekiu* semantinė struktūra skirtingose kalbose įvairuoja ir daugiau ar mažiau skiriasi nuo šio žodžio semantinės struktūros anglų kalboje. Be abejonės, tam patvirtinti ar paneigti reikėtų gerokai daugiau tiriamosios medžiagos ir atskirų kiekybinių tyrimų.

Neretai konkrečiuose vartosenos pavyzdžiuose *barbekiu* reikšmės būna tarsi susiplakusios į visumą ir jas sunku tiksliai atskirti arba vartosenos pavyzdį galima interpretuoti įvairiai. Pavyzdžiui, *Lietuvos barbekių kepėjų asociacija* – NSDB analogišku vartosenos pavyzdžiu (kurį pateikia kartu su pavyzdžiais *grilio ir barbekių asociacija, barbekių čempionatas*) iliustruoja 'kepimo' reikšmę. Bet pagalvojus, kad tam tikro kepimo kepėjai tarsi yra „sviestas sviestuotas“ (plg. VLKK diskusiją dėl termino *kepėjai ant žarijų*: <http://www.vlkk.lt/lit/48652?page=0>) peršasi mintis, kad *barbekiu* šiuose junginiuose reikėtų suprasti kaip maisto produktą ar patiekalą. Žodžių junginys *anglimi kūrenamas barbekių kepintuvas* arba taip pat laikytinas *idem per idem* atveju (jei *barbekiu* čia reiškia kepimo prietaisą), arba tai yra vienos iš dviejų kitų – kepimo ar kepamo produkto, iškepto patiekalo – reikšmių iliustracija.

Pažymėtina, kad *barbekiu* yra nekaitomas žodis. Jis neretai vartojamas kaip pažyminys, ir reiškia, kad pažymimasis žodis yra vienaip ir kitaip susijęs su aptariamuoju naujažodžiu kuria nors iš jo reikšmių, pvz.: *barbekiu padažas (marinatas), barbekių šonkauliukai (bananai), barbekių lėkštė*. Tokia vartosena kartais sudaro papildomų sunkumų žodynininkams konkrečiais atvejais tiksliai nustatant jo reikšmę ir norint tinkamai, nedvisprasmiškai iliustruoti nustatytas reikšmes žodyniniame straipsnyje.

4. Barbekių ir grilio santykis

Iš pavyzdžių matyti, kad *barbekiu* kepimo prietaiso reikšme neretai vartojamas kartu su savo sinonimu *grilis / grilius*. *Barbekiu* ir *grilio* santykis bei vartosena lietuvių kalboje verti atskiro tyrimo, šiame

straipsnyje pastarasis žodis minimas tik tiek, kiek būtina *barbekiu* semantikai ir vartosenos ypatumams atskleisti. NSDB *grilio* neteikia, nes jo tikslas buvo aprašyti tik naujuosius, maždaug nuo Nepriklausomybės atkūrimo laikų pasiskolintus žodžius, neįtrauktus į ankstesnius tarptautinių žodžių žodynus. Interneto vartoseną rodo, kad šie žodžiai vartojami sinonimiškai, išskyrus tai, kad *grilis* šalia 'kepsninės' turi ir 'metalinių kepimo grotelių' reikšmę, kuria *barbekiu* praktiškai nevartojamas (nors tokią jo reikšmę nurodo ir lietuviškieji leksikografijos šaltiniai). *Grilis* kai kuriuose tarptautinių žodžių žodynuose (Vaitkevičiūtė 2007, Interleksis) ir panašiuose šaltiniuose (Rudaitienė, Vitkauskas) žymimas ntk. (neteiktinas), KP(L1) 1-ajame leidime (2005) ir VLKK Konsultacijų banke (žiūrėta 2012.12.12) buvo laikomas vengtinu ar nevartotinu⁸. Kituose, ankstesniuose, norminimo šaltiniuose (*Kalbos konsultacijos*, LKI Kalbos konsultacijų bankas (kurtas 1997–2005, nebeatnaujinamas)) *grilis* nėra griežtai taisomas, pažymima, kad ne visais atvejais jį tinka keisti *keptuvu*, *kepintuvu*, *kepsnine*, (*kepimo*) *grotelėmis*. Vėliau griežtai taisant *grilio padažą*, matyt, išleista iš akių, kad dažniausiai tai yra būtent kepant naudojama patiekalo sudedamoji dalis, o ne jau gatavo kepsnio pagardas. Vartosenoje *grilis* 'kepsninės' reikšmė, regis, labiau paplitęs nei *barbekiu*.

5. *Barbekiu* ir *grilio* norminimas

5.1. Norminamųjų šaltinių rekomendacijos

KP(L1) kaip pagrindinį *barbekiu* variantą teikia vartoti *kepsninę*, svetimybę *grilis* laiko vengtina ir vietoj jos siūlo *kepintuvą*, o vietoj neteiktina laikomo *kombigrilio* – *universalų kepintuvą*.⁹ VLKK Konsultacijų bankas (žiūrėta 2012 04 01) *grilį* dar siūlo keisti *kepamosiomis grotelėmis* ar tiesiog *grotelėmis*, o jei tas prietaisas panašus į šašlykinę – *keptuvu*, *kepintuvu*, *kepsnine*. LKI Kalbos konsultacijų bankas rėmą, grotas, ant kurių kepamas tam tikras kepsnis, vadinamas *barbekiu*, siūlo vadinti *kepintuve*, *lauko keptuvu*, o patį kepsnį – *keptiniu* (skiriant nuo įprasto kepsnio, nes *barbekiu* atveju kepamas visas gyvulys, ir kita reikšmė vartojamo *kepinio*). Skolinys *grilis* šiame šaltinyje laikomas priimtiniu tarptautiniu žodžiu ir sakoma, kad lietuviški atitikmenys *keptuvas*, (*kepimo*) *grotelės*, kuriais mėginta jį keisti, tinka ne visais atvejais, nes *grilis* reiškia ne tik daiktą, kuriame

⁸ (2-ajame KP(L1) leidime *grilis* jau vertinamas kaip šalutinis bendrinės kalbos normos variantas, žr. <http://www.vlkk.lt/lit/104604>, žiūrėta 2013 12 06). Remiantis šiais atnaujintais norminamojo šaltinio duomenimis turėtų keistis ir *grilio* vertinimas bei pateikimas žodynuose.

⁹ Šiame leidinyje yra šios tokios painiavos žymint vartosenos sritis. *Universalusis kepintuvas* turi vartosenos srities pažymą prek., *kepintuvas* pažymėtas kul., o *kepsninė* pateikiama vartosenos srities nenurodant. Pastarąjį atvejį, matyt, galima būtų laikyti korektūros klaida, juolab, kad (*ant grotelių keptas*) *kepsnys*, pirmosios *barbekiu* leksemos pagrindinis variantas, pažymą kul. turi).

kepama, bet ir kepimo būdą bei patiekalo rūšį, pvz., *grilio dešrelės* 'dešrelės, skirtos kepti grilyje'. Pastarosios taip pat teiktinos, kaip ir *grilio padažas*, kuris yra pilamas ant patiekalo, kepamo (ne iškepto) grilyje ir yra skirtinas nuo *grilio patiekalų padažo*, skirto jau iškeptiems grilyje patiekalams (pažymėtina, kad *grill dešreles* KP(L1) griežtai taiso į *kepinamąsias dešreles*, o *grilio dešreles* VLKK Konsultacijų bankas – į *kepamąsias, kepinamąsias* ar *ant grotelių keptas dešreles*; pastarasis *grilio padažas* semantiškai nediferencijuodamas siūlo vadinti *kepsnių padažais*). *Kombigrilį* LKI Kalbos konsultacijų bankas, pateikdamas ir jo apibrėžtį 'toks keptuvas, kuriame be iešmo ir grotelių, dar yra specialus lovelis, kuriame galima ir virti, ir kepti' siūlo vadinti *universalioju keptuvu*. Remiantis LKI Kalbos konsultacijų banko duomenimis 2003 m. išleistos *Kalbos konsultacijos*, jose pateikiamos rekomendacijos iš esmės sutampa su minėto banko rekomendacijomis. Taigi apibendrinant galima teigti, kad ankstesnės LKI Kalbos konsultacijų banko ir *Kalbos konsultacijų* rekomendacijos leidžia vartoti tiek *barbekiu*, tiek *grilį*, o vėlesnės VLKK Konsultacijų banko ir KP(L1) rekomendacijos *barbekiu* vertina kaip šalutinį lietuviškų pakaitų variantą, vietoj vengtinu laikomo *grilio* siūlo įvairius pakaitus, o *kombigrilį* griežtai taiso į *universalųjį keptuvą*.

Šaltinis	<i>barbekiu</i>	<i>grilis</i>
KP(L1) 2005	tarpt. 1. kul. (<i>ant grotelių kėptas</i>) <i>kepsnys</i> ; 2. <i>kepsninė</i>	svet. vngt. – kul. <i>kepintūvas</i>
VLKK Konsultacijų bankas	t. p.	1. (<i>kepamosios</i>) <i>grotelės; keptuvas, kepintuvas, kepsninė;</i> 2. (<i>ant grotelių keptas</i>) <i>kepsnys; ant grotelių kepami patiekalai, groteliniai patiekalai</i>
LKI Kalbos konsultacijų bankas	1. <i>kepintuvė, lauko keptuvas</i> 'įtaisas'; 2. <i>keptinys</i> 'kepsnys'	<i>keptuvas, (kepimo) grotelės</i> (tinka ne visais atvejais)
<i>Kalbos konsultacijos</i> 2003	1. (<i>lauko</i>) <i>keptuvas</i> 'įtaisas' 2. <i>ant grotelių keptas kepsnys, keptinys</i> 'kepsnys'	<i>kepintuvas, kepsninė, (kepimo) grotelės</i> 'įtaisas'; <i>grilio dešrelės</i> – teiktina

2 lentelė. Norminamųjų šaltinių rekomendacijų suvestinė

Apibendrinus norminamųjų šaltinių rekomendacijas matyti, kad visais atvejais siūlomi pakaitai tik dviem *barbekiu* leksemoms – tam tikro kepimo prietaiso (1) ir tam tikro kepsnio (2) pavadinimams.

Siūlomi pakaitai: *kepsninė, kepintuvė, keptuvas, lauko keptuvas* (1) ir *kepsnys, ant grotelių keptas kepsnys, keptinys* (2). *Barbekių*, kaip kepimo prietaiso, sinonimą *grilį* griežčiau ar liberaliau siūloma keisti *kepintuvu, keptuvu, kepsnine*, taip pat *kepimo ar kepamosios grotelėmis* (*barbekių* čia reikšme praktiškai nevartojamas). Akivaizdu, kad į normintojų akiratį pateko ne visos reikšmės, kuriomis *barbekių* vartojamas lietuvių kalboje.

5.2. Siūlomų pakaitų pateikimas leksikografiniuose šaltiniuose

Šaltinis	<i>kepsninė</i>	<i>keptuvas</i>
DŽ₆	kepsninė (2) kepsnių užkandinė	keptuvas (2) indas mėšai kepti
LKŽ_e	---	keptuvas sm. (2) 1. GK1934,84 <i>indas mėšai kepti</i> . 2. BŽ515, Š žr. <i>keptuvė</i> 1. 3. Kos48 <i>duonai kepti krosnis</i> . 4. Keptuvas – priimtas pavadinimas vietoje krosnelės „čiudo“ rš.
MLKŽ	---	---
VLE 9	kepsninė, grilis, kepimo krosnelė , krosnelė mėšai, žuviai, daržovėms, kepti, sumuštiniais skrudinti. Δ kepimo kamera kaitinama elektriniais kaitinimo elementais, kurie įtaisyti viršutinėje arba apatinėje jos dalyje, dujų ar malkų šiluma, modernios – infraraudoną spinduliuote. Kepama ant grotelių arba sukamų iešmų (4 ar daugiau). Δ būna kilnojamosios (statomos ant stalo) ir stacionariosios (įrengiamos viešojo maitinimo įmonėse); atvirosios (be priekinės ir užpakalinės sienelių) ir uždarnosios (su priekine stiklo sienele kepimui stebėti arba su dangčiu). Pav. grilis (pranc. <i>griller</i> – kepti), kepimo krosnelė, ↑ <i>kepsninė</i>	---

3 lentelė. Pakaitų *kepsninė* ir *keptuvas* pateikimas DŽ₆, LKŽ_e, MLKŽ ir VLE

Kepintuvo ir *keptinio* žiūrėtuose žodynuose ir enciklopedijoje nėra.

5.3. Siūlomų pakaitų vartojimas internete

Kepintuvo interneto vartosenoje rasta apie 270 nesikartojančių pavyzdžių, absoliuti dauguma – reklaminiuose skelbimuose, t. y. ne komunikacinėje interneto vartosenoje, *keptuvo* – apie 360, *kepsninės* – apie 450 (žiūrėta 2011.11.11–2011.12.01; patikrinus vartoseną 2012.11.20 – vartojimo atvejų atitinkamai 529, 537 ir 630). Taigi tam tikro kepimo prietaiso, turinčio metalines groteles, reikšme bene geriausiai prigijo siūlytas teikiny *kepsninė*. Ko gero, jį ir reikėtų pateikti BŽ kaip pagrindinį šios *barbekiu* leksemos variantą.

Reikėtų išsamaus semantinio tyrimo, kad būtų nustatytas teikinių atskirų reikšmių dažnumas. Tuo tarpu panašu, kad *keptuvas* šiuo metu vartojamas įvairiomis – ir įprastomis, ir naujai siūlomomis – reikšmėmis. Tarkim, 'indo mėšai kepti, troškintuvo': *Į keptuvą sudėkite grybus, ant jų – viščiuką ir uždengę troškinkite apie 30 min. Keptuvas arba pudingo kepimo forma ištepama riebalais. Daržoves porcijomis patroškinti su sviestu, kol suminkštės ir suversti į keptuvą su mėsa. Vištą dedame į išteptą sviestu arba aliejumi keptuvą, apšlakstome brendžiu, įpilame truputį verdančio vandens arba sultinio ir kepame karštoje orkaitėje 50–60 min.* Ši reikšmė, ko gero, dažniausia. Dar *keptuvas* gali reikšti ir tam tikrą uždaromą elektrinį prietaisą, ppr. naudojamą sumuštiniam kepti, panašų į vaflinę arba pritaikyti kepti ir vaflius: *Kadangi turiu ir plonų vaflių keptuvą, ir širdelių, tai šitą jau ėmiau tik dėl formos.* Pasakytina, kad šia reikšme dažniau vartojamas žodžių junginys *sumuštinų keptuvas*. Dar viena reikšmė – tam tikras mikrobangų krosnelės ar orkaitės įtaisas: *Kuo dažniau reikėtų naudoti (orkaitės) keptuvą – jis sunaudoja mažiau energijos, jo nereikia įkaitinti. Mėšos ant iešmo keptuvai kebabų kioskuose būna infraraudonųjų spindulių, elektriniai atviro bei uždaro tipo ir dujiniai.*¹⁰ Galų gale – tai, ką dar siūloma vadinti *kepsnine*: *Sodo (lauko) keptuvas*. Apskritai susidaro įspūdis, kad *keptuvo* darybinė reikšmė 'kepimo prietaisas ar indas' (DLKG 129) dabartinėje vartosenoje dažnumu stelbia leksines, nes būtent ja remiamasi šiuo žodžiu pavadinant įvairiausius indus, įtaisus, prietaisus ar jų dalis, kurių dar ir įvairių variantų nuolat atsiranda.

5.4. Preliminarūs siūlomų pakaitų straipsniai BŽ

¹⁰ Šia reikšme (gal net dažniau) vartojamas ir *kepintuvas*, pvz.: *Mikrobangės kepintuvo galia. Kepintuvas gali būti kvarcinis arba įprastas elektrinis. Mikrobangų ir kepintuvo derinys pagreitina kepimo procesą ir apskrudina ruošiamą patiekalą. Šiuolaikinės orkaitės turi dujinį kepintuvą (grilį), tačiau vis dažniau jis keičiamas elektriniu kepintuvu su sukamuoju iešmu.*

Atsižvelgiant į dabartinę skolinio *barbekiu* pakaitų, siūlomų norminamuosiuose šaltiniuose, vartoseną, semantiką, taip pat pateikimą anksčiau išleistuose žodynuose, sukurti galimi žodyniniai jų straipsniai¹¹. Primintina, kad pagrindinius variantus BŽ numatyta pateikti apibrėžtus, o šalutiniai mažomis didžiosiomis raidėmis bus nurodomi į pagrindinius. Tokiu būdu galima išryškinti, kurios reikšmės vienam ar kitam siūlomam *barbekiu* pakaitui yra būdingesnės dabartinėje vartosenoje, kartu parodant, kad kol kas šių pakaitų semantika nėra aiškiai diferencijuota, semantiniai jų ryšiai labai glaudūs ir ta pačia reikšme neretai gali būti vartojami keli iš siūlomų pakaitų.

kepsnìnė dkt. (2) **1.** tam tikras prietaisas su metalinėmis grotelėmis ar iešmais ppr. mėšai, taip pat žuviai, daržovėms ir kt. kepti, skrudinti ant žarijų ar naudojant kitą šilumos šaltinį: *Dūjinė laūko kepsnìnė. Atviróji [uždaróji] kepsnìnė. Vienkartinė kepsnìnė. Anglínės kepsnìnės. Pavėsínė su kepsninė. Kepsnìnės būna kilnójamosios ir stacionáriosios. Padykę miestiečiai kepsninės kùria balkònuose.* **2.** KEPINTUVAS 1: *Kepsnìnės režimas. Įdėkite omlètą į órkaitę, po įkaitinta kepsnìnės spiralė, kad truputį parústų. Nóriu virýklės su kepsninė.* **3.** maitinimo įmonė, kurioje ppr. patiekiami kepsniai: *Kepsnìnėje ragāvome minkštų ir sultingų kepsnių. Kepsnìnės ýpač populiários Flòridoje. | jos patalpos: Jaukùs ir patogùs kepsnìnės interjèras. Kepsnìnėje nebùvo laisvų staliùkų.*

keptùvas dkt. (2) **1.** indas mėšai, žuviai, daržovėms ir kt. kepti, troškinti ppr. orkaitėje, krosnyje ir pan.: *Emaliúotas keptùvas. Keptùvas, kuriamè kèps kalakùtas, tùri búi didelis, tvirtas ir stóru dugnù. Uždengiù keptùvą ir pašáunu į gerai įkaitintą órkaitę. Keptuvè išlýdykite šiek tiek sviesto, sudėkite grybùs, ant jų – viščiùką ir uždeñgę troškìnkite apiè trisdešimt minùcių. • plg. troškintuvas.* **2.** KEPSNINĖ 1: *Sòdo [laūko] keptùvas su anglimìs. Naudójimasis laūko keptuvù. Gulsčių spinduliúojamųjų keptuvų dėginamas kietàsis kùras. Pardúodame keptuvùs.* **3.** KEPINTUVAS 1: *Mikrobangų krosnėlė su keptuvù. Devynių funkcijų tradicìškai [kárštu óru] kaìtinama órkaitė su keptuvù.* **4.**

¹¹ Primintina, kad žodynas dar tik baigiamas rengti, todėl šie straipsniai galėtų kisti, sistemiškai derinant prie tos pačios semantinės grupės žodžių ir kitaip redaguojant. Preliminarus paties naujojo skolinio *barbekiu* straipsnis siūlomas šio darbo išvadoje.

uždaromas elektrinis prietaisas kam kepti, kepinti: *Sumuštinų [vāflių] keptūvas. Kalėdaičių tešlą liejamą ant specialiės keptuvo formos.*

kepintūvas dkt. (2) **1.** orkaitės ar mikrobangų krosnelės dalis ar atskiras įtaisas, kuriame mėsa ar žuvis kepami labai aukštoje temperatūroje, karščiui ppr. sklindant iš viršaus: *Dujinis kepintūvas. Mikrobangų krosnelė su kvarciniu [elektriniu] kepintuvu. Kepintūvas su ventiliatoriumi. Kepintuvo galià.* **2.** KEPTUVAS 4: *Sumuštinų [vāflių] kepintūvas.*

Išvados

1. Ispaniškos kilmės naujoji anglybė *barbekiu* pateiktina *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*. Dabartinėje lietuvių kalboje ji pakankamai dažnai vartojama. Vienas naujausių lietuvių kalbos norminimo šaltinių KP(L1) šį žodį laiko šalutiniu normos variantu, žodis neklasifikuojamas kaip neteiktinas ar vengtinas, taigi pagal BŽ leksikos atrankos kriterijus jis įtrauktinas į BŽ antraštinę.
2. Lietuviška naujojo skolinio *barbekiu* vartoseną rodo kiek kitokią šio žodžio semantinę struktūrą, nei pateikta kalbos skolinijos (anglų) žodynuose (pvz., *barbekiu* nevartojamas kepimo grotelių, aikštelės kavos pupelėms džiovinti reikšmėmis) Tuo nereikėtų stebėtis, nes paprastai skolinamasis ne visas žodis, o konkreti jo reikšmė. Prireikus tas žodis gali būti vėl pasiskolinamas jau kita reikšme arba įgyti naujų reikšmių pasiskolinusioje kalboje (plg. Vaicekauskienė 2007: 29–30), todėl jo semantinė struktūra pasiskolinusioje kalboje iš esmės formuojasi iš naujo.
3. Nuodugnai ištyrus kito naujojo skolinio – *grilis* – vartoseną ir semantinę struktūrą bei semantinius ir kt. ryšius su aptariamuoju *barbekiu*, siūlomų jų pakaitų dažnumą ir populiarumą bei semantiką, reikėtų peržiūrėti norminamąsias šių skolinių rekomendacijas.
4. Preliminarus BŽ straipsnis galėtų būti toks (ilustracinių pavyzdžių redaguojant turėtų likti mažiau, čia jų pateikta gausiau norint geriau atskleisti semantinius skirtumus):

barbekiū dkt. vyr. nekait. **1.** maisto, ppr. mėsos, kepimas ant žarijų, dažniausiai naudojant metalines groteles turintį prietaisą, lauke ir būnant draugijoje: *Barbekiū sezonas. Penkių dalių barbekiū įrankių rinkinys. Pasauliniame barbekiū čempionate dalyvauja ir lietuviai. Nors barbekiū – smagus užsiėmimas, jis kelia grėsmių mažų vaikų*

saugumui. Būčiau turėjęs nors kilogramą barbekių angliės, seniai šašlykus vėlgytumėme. | iškyla, šventė, vakarėlis, kurio(s) metu tokiu būdu gaminamos vaišės: Organizuoti barbekių. Savaitgalį esame pakviesti į barbekių. Sekmadienio barbekių laikytinas sėkmingu, jei jō nesugadina sudėgusi mėsa ar netikėtai užklūpęs lietūs. 2. ant grotelių ar iešmo pagaminti patiekalai arba tokiu būdu gaminti skirti maisto produktai: Vištienos [kiaulienos] barbekių su ržiais. Barbekių pdažas [marinatas, prieskonių mišinys]. Į Lietuvōs liudies buitēs muziejų viliōjo barbekių kvāpas. Visi produktai, kuriē yra kepami virš angliū – ant grotelių arba ant iešmo – vadinami barbekių. Eišiu marinuoti mėsos, kēpsime barbekių. Erdviamē balkonē taip ir māga kōkį barbekių išsikēpti. 3. KEPSNINĖ 1: Vienkartinis barbekių. Puikaūs dizaino židiniū, barbekių degiklis. Pastarūoju metu ypāč paplito barbekių tipo krosnēlēs. Barbekių jau konē tautiniū atributū tāpēs!

5. LKI *Naujujų skolinių duomenų bazę* reikėtų papildyti naujomis *barbekiu* reikšmėmis ir vartosenos pavyzdžiais. Tobulinant pačią bazę galima būtų pagalvoti ir apie papildomą vaizdinių iliustracijų duomenų lauką. Paveikslėliai labai praverstų akivaizdžiai parodant svetimžodžiais vadinamas (ppr. naujas) realijas.

Santrumpos

Alkonas = Piesarskas, B. *Didysis anglų–lietuvių kalbų žodynas* (elektroninis variantas), Vilnius: Alma littera, 1998.

ALV = *Angļu-latviešu vārdnīca*. Prieiga per internetą: <http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?g=2&r=10331062&f=1> (žiūrēta 2012 03 30).

Britannica = *Encyclopedia Online Britannica*. Prieiga per internetą: <http://www.britannica.com/> (žiūrēta 2012 03 30).

BŽ = *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas* (rengiamas).

DALŽ = Piesarskas, B. *Didysis anglų–lietuvių kalbų žodynas*. 7-asis leidimas, Vilnius: Alma littera, 2007.

DLKG = *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Red. V. Ambrazas. 2-asis pataisytas leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996.

- DŽ_{6e} = *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. red. S. Keinys. 6-asis (elektroninis) leidimas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006.
- Interleksis = *Tarptautinių žodžių žodynas Interleksis* (elektroninė versija). Ats. red. A. Kinderys, Vilnius: Fotonija.
- Kalbos konsultacijos = *Kalbos konsultacijos*. Sud. A. Kupčinkaitė-Ryklienė, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2003.
- KP(L1) = *Kalbos patarimai*. Kn. 4: *Leksika: 1. Skolinių vartojimas (svetimybės, tarptautiniai žodžiai)*. Aut. ir sud. D. Mikulėnienė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
- LKŽ_e = *Lietuvių kalbos žodynas 1–20* (elektroninis variantas). Vyr. red. G. Naktinienė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Prieiga per internetą: www.lkz.lt (žiūrėta 2012 02).
- Longman = *Longman Dictionary of Contemporary English*, 3rd edition, Edinburgh Gate, Harlow, 2000. Prieiga per internetą: <http://www.longman-elt.com/dictionaries>.
- MLKŽ = Norkaitienė, M., Šepetytė, R., Šimėnaitė, Z. *Mokomasis lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius: Baltos lankos, 2010.
- MTŽŽ₁ = *Mokyklinis tarptautinių žodžių žodynas*. Par. I. Ermanytė, V. Černė, J. Klimavičius, L. Puzinienė. 1-asis leidimas, Kaunas: Šviesa, 2010.
- MTTŽ₃ = *Mokyklinis tarptautinių žodžių žodynas*. Par. I. Ermanytė, O. Kažukauskaitė, J. Paulauskas, J. Pribušauskaitė, J. Žiemytė. 3-iasis papildytas leidimas, Kaunas: Šviesa, 2000.
- MW = *Merriam-Webster*. Prieiga per internetą: <http://www.merriam-webster.com/dictionary> (žiūrėta 2011 12).
- MWL = *Merriam-Webster Learners Dictionary*. Prieiga per internetą: <http://www.learnersdictionary.com> (žiūrėta 2011 12).
- NIWCD = *The New International Webster's Comprehensive Dictionary of the English Language*. Deluxe Encyclopedic Edition, Florida: Trident Press International, 1996.
- NOD = *The New Oxford Dictionary of English*. Ed. by Judy Pearsall. Oxford: Clarendon Press. Oxford University Press, 1998.
- NSJP = *Nowy słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002.
- NSDB = *Naujųjų skolinių duomenų bazė*, Lietuvių kalbos institutas.
- SJP = *Słownik języka polskiego*. Prieiga per internetą: <http://sjp.pwn.pl/> (žiūrėta 2012 02).
- SV = *Skaidrojošā vārdnīca*. Sas. A. Spektors. Prieiga per internetą: <http://tezaurs.lv/sv> (žiūrėta 2012 01).

TVV = *Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LR Ekonomikas ministrija, 2008.

TŽŽ = *Tarptautinių žodžių žodynas*. Ats. red. A. Kinderys, Vilnius: Alma littera, 2001.

TŽŽ = *Tarptautinių žodžių žodynas*. Sud. V. Bogušienė, A. Bendorienė ir kt., Vilnius: Alma littera, 2008.

VLE = *Visuotinė lietuvių enciklopedija* 9, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006.

VLKK = Valstybinė lietuvių kalbos komisija.

W = *Webster's New World Dictionary of American English*. Ed.-in-chief V. E. Neufield, 3rd college edition, Cleveland & New York, Webster's New World, 1988.

NSIS = Zacharenko, J. N., Komarova, L. N., Nečajeva I. V., *Novyj slovar' inostrannyh slov: 25000 slov i slovosocetanj*, Moskva: Azbukovnik, 2003. Prieiga per internetą: <http://slovari.ru/default.aspx?s=0&p=232> (žiūrėta 2012 03 29).

Literatūra ir šaltiniai

Bol'šoj tolkovyj slovar' russkogo jazyka, Sank-Peterburg: Norint, 2002.

Bol'šoj akademičeskij slovar' russkogo jazyka 1–14, Moskva, Sank-Peterburg: Nauka, 2004–2010.

Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per internetą: <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/> (žiūrėta 2012 03 30).

Jakaitienė, E. 2005. *Leksikografija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Latviešu valodas jaunaizguvumu vārdnīca. Prieiga per internetą: <http://www.tezaurs.lv/lvjv/> (žiūrėta 2012 03 30).

Lietuvos Respublikos Terminų bankas. Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.search> (žiūrėta 2012 03 30).

LKI Kalbos konsultacijų bankas. Prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/lki/kkb/kkb.php> (žiūrėta 2012 01).

Latviešu literārās valodas vārdnīca 1–8, Rīga: Zinātne, 1972–1996.

Latviešu literārās valodas vārdnīca, LU Matemātikas un informātikas institūts, LU Latviešu valodas institūts, Zinātne, 1972–1996. Prieiga per internetą: www.tezaurs.lv/llvv (žiūrėta 2012 01).

Latviešu valodas vārdnīca, Rīga: Avots, 2006.

Matematikos ir informatikos instituto lietuvių kalbos terminų bazė (Lietuvių kalbos terminynas),
Vilnius: Matematikos ir informatikos institutas, 2004. Prieiga per internetą: www.terminynas.lt
(žiūrėta 2011 12).

Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca. Red. I. Zuicena, LU Latviešu valodas institūts, 2003–2008.
Prieiga per internetą: www.tezaurs.lv/mlvv (žiūrėta 2012 01).

Ožogov S. I., 1988. *Slovar' russkogo jazyka*, Moskva: Russkij jazyk.

Rudaitienė, V., Vitkauskas, V. 1998. *Vakarų kalbų naujieji skoliniai*. Vilnius: Enciklopedija.

Terminu un svešvārdu skaidrojošo vārdnīca. Prieiga per internetą:
<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?g=1&r=1107> (žiūrėta 2012 03 30).

The New International Webster's Comprehensive Dictionary of the English Language. Deluxe
Encyclopedic Edition, Florida: Trident Press International, 1996.

Vaicekauskienė, L. 2007. *Naujieji lietuvių kalbos svetimžodžiai: kalbos politika ir vartoseną*. Vilnius:
Lietuvių kalbos institutas.

Vaicekauskienė, L. 2013. Leksikos skolinimosi poreikiai ir polinkiai *Naujųjų skolinių duomenų bazės*
(1998–2013) duomenimis. *Taikomoji kalbotyra* 3,
[http://taikomojikalbotyra.lt/azalija.serveriai.lt/lt/2013/12/skolos-bijosi-turtu-nepadarysi-leksikos-
skolinimosi-poreikiai-ir-polinkiai-1991-2013-m-rasytiniuose-tekstuose](http://taikomojikalbotyra.lt/azalija.serveriai.lt/lt/2013/12/skolos-bijosi-turtu-nepadarysi-leksikos-skolinimosi-poreikiai-ir-polinkiai-1991-2013-m-rasytiniuose-tekstuose).

Vaitkevičiūtė, V. 2007. *Tarptautinių žodžių žodynas*. 4-asis pataisytas ir papildytas leidimas, Vilnius:
Žodynas.

VLKK Konsultacijų bankas. Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/lit/konsultacijos> (žiūrėta 2012 01).

Interneto tekstų išteklių, naršyti paieškos sistema *Google*.

Barbekių vartoseną ir pateikimas Bendrinės lietuvių kalbos žodyne

Daiva Murmulaitytė

Santrauka

Naujasis skolinys *barbekių* į aiškinamuosius lietuvių kalbos žodynus ir kitus leksikografijos šaltinius, išskyrus tarptautinių žodžių žodyną (TŽŽ 2001, TŽŽ 2008) ir jo elektroninę versiją Interleksis, kol kas nėra įtrauktas. Dėl dažnos vartosenos jį numatyta pateikti *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*. Tuo tikslu

išnagrinėta semantinė šio skolinio struktūra, vartosenos lietuvių kalboje ypatumai, norminamosios rekomendacijos. Tirtas *barbekiū* ir jo sinonimo *grilis* pateikimas keliose dešimtyse lietuvių, anglų, latvių, rusų, lenkų kalbų spausdintiniuose ir elektroniniuose žodynuose, Lietuvių kalbos instituto *Naujųjų skolinių duomenų bazėje*, tyrinėta jo vartoseną internete (lietuvių ir latvių kalbų tekstuose), domėtasi siūlomų pakaitų semantika, vartoseną, pateikimu leksikografiniuose šaltiniuose.

Lietuviška naujojo skolinio *barbekiū* vartoseną rodo kiek kitokią šio žodžio semantinę struktūrą, nei pateikta originalo kalbos (anglų) žodynuose. Apskritai tyrimo rezultatai rodo, kad skolinio *barbekiū* semantinė struktūra skirtingose kalbose įvairuoja ir daugiau ar mažiau skiriasi nuo šio žodžio semantinės struktūros anglų kalboje.

Nuodugnai ištyrus kito naujojo skolinio – *grilis* – vartoseną ir semantinę struktūrą bei semantinius ir kt. ryšius su aptariamuoju *barbekiū*, siūlomų jų pakaitų dažnumą ir populiarumą bei semantiką, reikėtų peržiūrėti norminamąsias šių skolinių rekomendacijas.

Apibendrinant tyrimo rezultatus sukurti preliminarūs leksikografiniai *barbekiū* ir siūlomų jo pakaitų straipsniai, kurie galėtų būti pateikti *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*. *Barbekiū* straipsnyje be dviejų į normintojų akiratį patekusių reikšmių (tam tikro kepimo prietaiso ir tam tikro kepsnio), būtų pateikiamos ir kitos, dažnesnės, leksemos – tam tikro maisto kepimo, jo būdo ir šventės, kurios metu šitai gaminamas maistas. LKI *Naujųjų skolinių duomenų bazę* reikėtų papildyti trūkstamomis *barbekiū* reikšmėmis ir vartosenos pavyzdžiais.

Use of the word *barbekiū* and its representation in the *Dictionary of Standard Lithuanian*

Daiva Murmulaitytė

Summary

The new borrowing *barbekiū* has not been included into dictionaries of the Lithuanian language so far, except for the *Dictionary of Internationalisms* (2001, 2008) and its internet version *Interleksis*. Due to the frequent use of the word, *barbekiū* is going to be included into the *Dictionary of Standard Lithuanian*.

The present paper analyses the semantic structure of the borrowing, its use and normative recommendations, investigates dictionary entries of *barbecue* and its synonym *grill* as given in a number of English, Latvian, Russian, and Polish dictionaries.

The use of the borrowing *barbekių* in the Lithuanian language shows a slightly different semantic structure of the word than that offered in the dictionaries of the donor (English) language. On the whole, the findings of this research show that the semantic structure of the borrowing *barbecue* in the recipient languages differs from its semantic structure in the English language.

Finally, the paper offers several tentative dictionary entries for the word *barbekių* and its Lithuanian equivalents, which could be included into the *Dictionary of Standard Lithuanian*. In addition to the two meanings of the word that have already been discussed by language planners (i.e. *barbecue* as a ‘baking device’ and as a ‘certain steak’), the proposed dictionary entries would contain additional, more frequent meanings: ‘a way of preparing a certain kind of food’ and ‘a party in which food is prepared in this way’.

Straipsnis įteiktas 2012 04

Faktinė informacija (kiekybiniai, norminimo duomenys ir kt.) atnaujinta 2012 12 ir 2013 12